

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-66>

УДК 351.85:379.85

Герман І.В.викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Черкаський державний технологічний університет**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

Анотація. У статті здійснено аналіз чинних законодавчо-правових документів щодо організації дитячого туризму в Україні. Розглянуто питання нормативно-правового регулювання в Україні в сегменті туристичних послуг, що стосуються вікової категорії споживачів туристичних послуг – дітей. Здійснено аналіз основних категорій щодо сутності та нормативно-правового забезпечення у сфері організації та надання послуг дитячого туризму в Україні. Визначено та обґрунтовано напрями удосконалення нормативно-правової бази для якісної організації послуг дитячого туризму. На основі офіційних статистичних даних здійснено моніторинг стану організації та надання послуг дитячого туризму за останні роки. Представлено науковий обґрунтування сутності та характерних особливостей дитячого туризму. Визначено та здійснено аналіз сучасних напрямків розвитку дитячого туризму з урахуванням категорій та потенційних клієнтів турпослуг і відповідної специфіки їх організації. Здійснено загальну оцінку стану дитячого туризму в Україні. ері туризму, органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями. Акцентовано увагу на принципах підтримки на державному та регіональному рівні діяльності фізичних та юридичних осіб-підприємців в напрямку організації дитячого туризму на високому професійному рівні. Здійснено оцінку потенціалу просування відповідних турів і відповідних туристичних послуг для дітей.

Ключові слова: виїзні документи, віза, дитячий туризм, паспорт закордонний, туризм, туристичне агентство, туристичний оператор, туристична фірма.

Herman Irina

Cherkasy State Technological University

LEGAL REGULATION OF ORGANIZATION OF CHILDREN TOURISM MA IN UKRAINE

Summary. Study of the requirements of the legislative field on the organization of children's tourism is an important segment of the guarantees of achieving effective results. It is necessary to increase the responsibility of the authorities, organizations that influence the pricing and organization of quality services in the segment of children's tourism. In today's conditions, the need to publicize data on the actual use of funds by the results of both state programs and grant social programs is relevant. At the present stage of development of Ukraine, one of the most important directions in ensuring the implementation of the state policy is to improve the health of children, to restore their vital forces, to create the appropriate conditions for the continuation of educational and educational processes, development of their creative abilities, because the issue of improving and resting children is a measure of the level life of the population and development of the state as a whole, but for the country are important social and economic significance. Addressing the problems of preserving, strengthening and improving the health of the nation, increasing its working capacity, preventing diseases, treating and improving, and improving the provision of medical and social assistance to the population in the present conditions is impossible without the optimal use of the powerful resort and recreational resources of Ukraine. The need for reforming child-rehabilitation is also due to the existing post-crisis socio-economic situation, as a result of the financial crisis, which adversely affected the moral and physical health of the population, children, and the solvency of the population declined significantly. The article analyzes current legal documents on organization of children's tourism in Ukraine. The questions of regulatory regulation in Ukraine in the segment of tourist services concerning the age category of consumers of tourist services - children are considered. The analysis of the main categories concerning the essence and normative-legal provision in the field of organization and provision of services for children's tourism in Ukraine is carried out. The directions of improvement of the regulatory framework for quality organization of children's tourism services are determined and substantiated. On the basis of official statistics, monitoring of the status of organization and provision of child tourism services in recent years has been carried out. The scientific substantiation of the essence and characteristic features of children's tourism is presented. The analysis of modern directions of development of children's tourism with the categories and potential clients of tourist services and the corresponding specifics of their organization are determined and carried out. A general assessment of the status of children's tourism in Ukraine is made. The basic directions of organization and provision of high-quality tourist services for children by economic entities in the field of tourism, state authorities, local self-government, and public organizations are determined. The attention is focused on the principles of support at the state and regional level of activity of individuals and legal entities-entrepreneurs in the field of organization of children's tourism on a high professional level. The assessment of the potential for the promotion of appropriate tours and related tourist services for children has been assessed. Thus, in order to improve the organization of children's tourism, it is necessary to take into account the complex of conditions, principles, factors, methods, methods and means of quality service and safety.

Keywords: exit documents, visa, children's tourism, passport for travel abroad, tourism, travel agency, tour operator, travel company.

Постановка проблеми. Актуальність теми статті полягає в тому, що в сучасних умовах безпечно дозвілля дітей, сприяння їх розвитку в позашкільний час (для учнів), у позана-

вчальний час (для тих, хто опановує відповідні спеціальності в спеціалізованих навчальних закладах професійного та наукового спрямування тощо), для дітей дошкільного віку постає

вкрай важливою. Враховуючи те, що міграційні тенденції в суспільному житті, праця за кордоном, соціально-економічні складнощі спонукають дорослих працювати поза межами України, для ефективного та безпечного дозвілля дітей необхідно створювати відповідні умови, зокрема організувати та надавати фахові послуги їх відпочинку та відновленню сил, розширенню знань тощо. Для цього необхідно сприяти організації економічно-зважених турів, поїздок, подорожей, турпоходів та інших видів дитячого туризму.

Ця сфера туристичної діяльності мотивує до фахового навчання за відповідними спеціальностями, набуття відповідних навичок роботи в сфері туризму, зокрема щодо оформлення документів, сприятливої комунікативної роботи з клієнтами, освоєння Інтернет-технологій, програмних продуктів для здійснення якісних туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукову інформативну основу для дослідження становили наукові праці та методичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених щодо організації та стратегії розвитку дитячого туризму в Україні. Правова база дослідження – чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання в Україні, а також матеріали Державної служби статистики [1–2]. Різномісний напрямки дослідження щодо організації дитячого туризму в Україні висвітлені в наукових працях учених, зокрема це – С.П. Кузик, Ю.А. Грабовський, О.О. Бейдик, О.О. Любіцева, Г.П. Горбань, О.В. Скалій, В.К. Кіптенко, М.П. Кляп, О.О. Колесник, О.В. Колотуха, М.Ю. Костриця, М.П. Крачило, В.В. Обозний, О.О. Остапеч, Г.В. Палаткіна, І.Н. Пілат, Т.Г. Сокол, Ф.Ф. Шандор.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Серед не вирішених раніше частин загальної проблеми правового регулювання у сфері дитячого туризму в Україні важливе значення відіграє проблематика організації та надання якісних туристичних послуг, враховуючи їх комплексність, специфіку та сегментарність інфраструктурного забезпечення й підготовки відповідних фахівців. Особлива увага має приділятися забезпеченню безпеки дітей. Це зумовлює й завдання дослідження:

- вивчити сутність та визначити характерні особливості дитячого туризму;
- визначити та здійснити аналіз сучасних напрямків розвитку дитячого туризму з урахуванням категорій та потенційних клієнтів турпослуг і відповідної специфіки їх організації;
- дати загальну оцінку стану дитячого туризму в Україні;
- здійснити аналіз основних категорій щодо сутності та нормативно-правового забезпечення у сфері організації та надання послуг дитячого туризму в Україні;
- здійснити оцінку потенціалу просування відповідних турів і відповідних туристичних послуг для дітей;
- визначити та обґрунтувати напрями удосконалення нормативно-правової бази для якісної організації послуг дитячого туризму.

Мета статті – визначення теоретико-методологічних і практичних засад щодо право-

вого регулювання організації дитячого туризму в Україні та напрямків удосконалення методів і методики надання туристичних послуг для дітей, оцінки стану, ефективності організації та надання послуг дитячого туризму в Україні в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження є дитячий туризм в Україні. Предмет дослідження – сукупність теоретичних і практичних положень нормативно-правового регулювання в Україні в сегменті туристичних послуг, що стосуються вікової категорії споживачів туристичних послуг – дітей. Методи дослідження – аналітичний, статистичний.

Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують відповідні види туризму, серед яких Законом України «Про туризм» (далі – ЗУ «Про туризм») виділяють й дитячий туризм. Державна служба статистики України констатує, що станом на 2018 р. порівняно з 2010 р. загальна кількість установ для відпочинку та оздоровлення дітей скоротилася на 44% [3–4].

У 2017 р. батьки могли обирати з 9745 дитячих санаторіїв і таборів. У 2017 р. в держустановах відпочили майже мільйон дітей: всього 970027 осіб, тоді як у 2016 – 935721 особа, що на 3,6% більше, ніж у 2016 р. [5].

Таким чином актуальною є потреба налагодити систему організації дитячого туризму й визначитися зі специфікою видів відпочинку та дозвілля дітей за пріоритетними напрямками його розвитку.

Фахівці Асоціації індустрії гостинності України вивчили сьогоденню ситуацію на ринку і визначили особливості організації дитячого відпочинку [6]. Дитячо-юнацький туризм в Україні підпорядкований Міністерству освіти і науки [7]. Поруч зі спеціалізованими закладами екологонатуралістичного профілю й закладами дитячо-юнацької технічної творчості та комплексними позашкільними закладами (палаці, центри, будинки позашкільної роботи, дитячо-юнацькі центри) спеціалізовані туристсько-краєзнавчі заклади є складовою частиною системи позашкільної освіти та виховання в Україні. Саме спеціалізовані туристсько-краєзнавчі заклади складають основу системи дитячо-юнацького туризму в нашій країні.

Очолює всю туристсько-краєзнавчу роботу в країні Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (далі – Укрдержцентр), безпосередньо підпорядкований Міністерству освіти й науки. Укрдержцентр є інструктивно-методичним та організаційним центром туристичної, краєзнавчої та екскурсійної роботи з учнівською та студентською молоддю в Україні [8].

Незважаючи на те, що офіційна статистика свідчить про регулярне скорочення числа дитячих санаторіїв та оздоровчих таборів, нині установ подібного типу як державних, так і приватних – вагома кількість [3].

До ТОП-5 областей за кількістю дітей, які перебували в установах для оздоровлення та відпочинку у 2017 р., увійшли: Одеська, Харківська, Дніпропетровська, Херсонська і Полтавська області [4] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1
ТОП-5 областей за кількістю дітей, які перебували в установах для оздоровлення та відпочинку у 2017 р.

Пор. №	Область	Кількість дітей, осіб
1	Одеська	105946
2	Харківська	95337
3	Дніпропетровська	91203
4	Херсонська	62140
5	Полтавська	54620

Організація дитячого відпочинку передбачає розвиваючі ігри, проведення культурних і тематичних заходів, пізнавальних екскурсій і спортивних змагань. При цьому варто відзначити, що державна статистика враховує лише частину установ дитячого відпочинку – тих, чия діяльність регулюється Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», яким визначено, зокрема, сутнісну характеристику відповідних термінів [2]. Сьогодні дитячі табори можна розділити на два типи, кожен з яких має свої особливості і принципи роботи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Типи дитячих таборів в Україні

Пор. №	Вид дитячої установи	Закон України, що регулює створення та діяльність установи	Особливості установи
1	Традиційні дитячі установи для оздоровлення та відпочинку	Про оздоровлення та відпочинок дітей	Зміни від 14 до 21 днів
2	Проектні табори	Про туризм; Про позашкільну освіту	Не мають власної локації та організуються на базі дитячих центрів і клубів, спортивних установ, мовних шкіл та баз відпочинку. Середня тривалість змін – від 7 до 14 днів. Існують й одноденні табори для організації короткочасного дитячого дозвілля.

Так, регулярно в Україні організуються Міжнародні фестивалі дитячих таборів і туризму «KidsCampFest», які сприяють розвитку сфери дитячого відпочинку. Засновники таких «проектних» таборів забезпечують різноманітність пропозицій, формують тенденції розвитку і диктують тренди [5].

Проектний табір найчастіше – це туристичний продукт [5]. Підприємцям, які займаються організацією дитячого відпочинку, сьогодні рекомендують звернути увагу на такі напрямки, які все більше набирають популярності в останні роки. У тренді зараз наметові табори з тенденцією у бік таборів, які знаходяться на території іншого великого комплексу з усіма зручностями, коли душевими, туалетами та їдальнею діти користуються в корпусах. Це – досить вдалий симбіоз «дикого» відпочинку на природі та звичного комфорту, який дозволяє забезпечити безпеку та гігієну [5].

Крім того, дедалі більшої популярності набирають так звані сімейні табори, що дозволяють батькам відпочивати разом із дітьми. У сімейних таборах формується окрема програма для дітей, а також програма для спільної роботи дітей і батьків.

Батьки, перш ніж оформлювати дитину до відповідного табору відпочинку, обов'язково мають звернути увагу на такі питання, як:

- наявність відповідних документів на право надавати туристичні (екскурсійні, розміщення, харчування) послуги (договір, ліцензія або інші дозвільні документи, медстраховка);
- наявність медичного обслуговування та нюанси надання медичної допомоги;
- особливості проживання у кімнатах (кількість дітей у номері, харчування, гігієна);
- забезпечення безпеки;

– кваліфікація, досвід та освіта співробітників табору.

Окремо варто зазначити про вподобання батьків у виборі регіону для відпочинку. Нині особливо популярні для організації дитячих таборів такі регіони як: Карпати, узбережжя Чорного моря (Миколаївська, Одеська, Херсонська області), узбережжя Азовського моря (Херсонська, Запорізька області) та Київська область. Незважаючи на те, що ці регіони залишаються у лідерах, організувати табір, куди діти будуть із радістю повертатися кожного року, завдяки кліматичним і ландшафтним особливостям можливо в будь-якій області України [4].

Окрему категорію відпочинку дітей становлять туристичні подорожі на межі України, зокрема до Туреччини, Болгарії, Єгипту [9]. Це, в першу чергу, відпочинок на морі, в закладах санаторного типу. У зв'язку з цим виникає потреба оформлення відповідних документів, які надавали б право перебувати дитині за кордоном.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» [2] неповнолітні громадяни України виїжджають з України за наявності паспорта громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичного паспорта, службового паспорта, проїзного документа дитини, який видається дітям у віці до 18 років, або якщо вони вписані в закордонний паспорт одного з батьків, та у його супроводі.

Згідно статті 1 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» внесено відповідні доповнення, зокрема щодо «Державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей: електронної бази даних про об'єкти права власності (працюючі та непрацюючі), призначені для оздоровлення та відпочинку дітей,

незалежно від форми власності та підпорядкування» [2].

Відпочинкові послуги заходи спрямовані на організацію дозвілля дітей з дотриманням періоду активного та пасивного відпочинку, організацію раціонального харчування та забезпечення відповідними до вимог умовами проживання [2].

Окрему категорію становлять документи, що стосуються виїзду дітей за кордон. Цей вид дитячого туризму регламентується нормативно-правовими документами України, зокрема, відповідно до п. 4 «Правил перетинання державного кордону громадянами України», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.95 № 57 [10].

Згідно з новими правилами, паспорт для дитини можливо оформити вже з перших днів її народження. Формат документа нічим не відрізнятиметься від дорослого аналога.

Саме паспорт з таким чіпом і буде єдиною умовою для перетину кордону з ЄС – віза для власників біометричного паспорта більше не потрібна.

Щодо введення нових правил оформлення виїзду дитини за кордон, доцільно зазначити про ряд нововведень в 2019 р. [11]. Законодавством України, зокрема п. 3 ст. 313 Цивільного кодексу, передбачено право дитини, яка досягла шістнадцяти років, на вільний самостійний виїзд за межі країни. Однак, незалежно від мети подорожі (лікування чи оздоровлення за кордоном, туристична екскурсія, поїздка до родичів тощо), діти до 16 років мають право на виїзд за кордон тільки за згодою батьків і в їх супроводі або разом з особами, які уповноважені батьками дитини.

Для отримання паспорта громадянина України для виїзду за кордон слід звернутися до територіального підрозділу Державної міграційної служби та подати повний пакет документів для виготовлення закордонного паспорта на дитину. Вартість виготовлення закордонного паспорта для дитини в Україні визначається відповідними документами [2].

Значна увага в Україні приділяється організації туризму для дітей, які беруть активну участь у спортивних змаганнях, культурних заходах, тобто виявляють свої здібності та таланти на різних рівнях змагань, конкурсів й інших заходів як вітчизняного, так і міжнародного рівня. Участь у подібних заходах вимагає не тільки фінансових, матеріальних, але й організаційних ресурсів. Здебільшого участь у подібних заходах зумовлює подорожі, перебування в місцях, куди треба організувати відповідний трансфер, забезпечити якісні умови для відпочинку та підготовки до участі у відповідних атракціях та змаганнях або конкурсах.

В Україні останні роки з боку державних органів, органів місцевого самоврядування та громадськості приділяється також відповідна увага до категорії дітей, які мають соціальні потреби, зокрема пов'язані зі здоров'ям. Дитячий адаптивний туризм в Україні, його передумови розвитку та проблеми безпеки посідають одне з пріоритетних напрямків щодо організації та забезпеченні гідних умов життя, відпочинку, оздоровлення та умов для туристичних подорожей. Проблеми соціальної адаптації неповносправних, зокрема

дітей, засобами туризму в Україні були предметом дослідження окремих науковців, серед них – В. Монастирський, Л. Жирак, І. Арсененко, О. Топалова. Більшість досліджень є міждисциплінарними і лише фрагментарно описують економічну сутність та соціальне значення адаптивного туризму, зокрема, дитячого [5].

Отже, у складі організації дитячого туризму в Україні необхідно дотримуватися, відповідних законів та нормативних вимог, які регулюють, зокрема, економічні та соціальні аспекти життєзабезпечення громадян України.

На практиці, у нормативно-правових актах та науковій літературі немає спільно визначеної диференціації туристів і стандартної термінології, відповідно до віку подорожуючих. Проте всі українські та зарубіжні вчені виділяють дитячий та молодіжний туризм, як форми (види) туризму, залежно від віку учасників подорожі [5].

Дитячий і молодіжний туризм, як види (форми) туризму виділені у класифікаціях усіх науковців, Законі України «Про туризм» та у статуті Всесвітньої туристичної організації (далі – WTO) [12]. Різниця у класифікаціях пов'язані з використанням різних підходів – соціально-економічного, демографічного, педагогічного, спортивного, тощо. Найбільш широка диференціація у В.К. Кіптенка: виділені такі категорії туристів, як діти, що подорожують з батьками, молодь у віці від 15 до 24 років, відносно молоді туристи з 25 до 44 років, активні люди середнього віку (45–64 років) та пенсіонери (в середньому старші 64 років) [12]. Деяко схоже класифікують рекреантів М.П. Кляп та Ф.Ф. Шандор, виокремлюючи дітей (1–18 років), молодь (з 18 до 30–35 років), туристів середнього віку (від 35 по 55 років) та туристів третього віку (люди старші за 55 років) [12]. Крачило М.П. відрізняє дитячий, молодіжний та туризм дорослих людей (або туризм третього віку) [12]. Кузик С.П., відповідно до віку подорожуючих, виділяє такі форми туризму, як дитячий (особи шкільного віку); молодіжний (16–24 років), дорослий (інші вікові групи), туризм третього віку, куди належать пенсіонери [12]. Враховуючи переважно спортивний аспект туризму, а відповідно й фізичне здоров'я туристів, Ю.А. Грабовським, О.В. Скалієм було виокремлено такі види туризму як дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку та інвалідів [5]. З соціально-економічної точки зору науковці виділили дитячий, молодіжний, сімейний, шкільний, студентський туризм, для людей третього віку та інвалідів. У цьому виді розподілу також враховувався рівень сервісу, на який претендують категорії туристів.

Щодо нормативно-правових актів, то згідно Закону України «Про туризм», існують такі види туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригородницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний, тощо [2].

ЮНВТО рекомендує поділяти туристів за віком на 5 груп [12]: перша – від 0 до 14 років; друга – від 15 до 24 років; третя – від 25 до 44 років; четверта – від 45 до 64 років; п'ята – від 65 років та старше.

Дитячий і молодіжний туризм у кожній класифікації виділяються як окремі категорії, що характеризують різний вік, соціальний статус та умови подорожі туристів. Щодо дитячого туризму, то окрім географів його глибоко досліджують ще й педагоги. Тому часто можна зустріти такі синоніми дитячого туризму як дитячо-юнацький, шкільний та педагогічний туризм.

Згідно термінології відомого науковця галузі туризму В.А. Квартальнова, дитячий (шкільний) туризм – це туризм, який входить складовою частиною в навчальний та виховний процес в освітніх закладах, що діють за основними загальноосвітніми програмами, в установах додаткової освіти, в тому числі в позашкільних профільних туристських центрах і станціях дитячо-юнацького туризму [5]. Цим твердженням описується здійснення туризму у навчальних закладах, а також підкреслюється, що дитячий туризм є невід'ємною частиною шкільного навчально-виховного процесу.

Обслуговування клієнтів здійснюється відповідно до Цивільного Кодексу України, законів України «Про захист прав споживачів», «Про туризм» та прийнятих відповідно до них підзаконних актів і нормативів, а також програмних стратегічних документів [2].

Далеко не всі українські туристичні фірми мають серед своїх пропозицій послуги для дітей та молоді. Підготовка таких послуг – досить копітка справа, а щоб мати економічний ефект від неї, потрібно вкласти набагато більше, ніж в організацію туру для дорослих. До того ж специфіка роботи з дітьми в екскурсійних і туристичних поїздках накладає, крім усього іншого, вагому моральну відповідальність на організатора. Одна з проблем – відсутність необхідних економічних знань у адміністрації дитячих оздоровчих таборів. Це не дозволяє здійснювати правильну політику ціноутворення, що значною мірою впливає на заповнення таборів і, в кінцевому рахунку, на фінансові результати їх діяльності. Слід звернути увагу й на відсутність добре налагоджених зв'язків між турфірмами та оздоровчими таборами. Адміністрації останніх, як правило, не залучають підприємства турбізнесу до просування та реалізації свого продукту. А якщо й вдаються до їх послуг, то в більшості випадків або не бажають надавати знижки на турпутівки, або дають їх виключно в період міжсезоння. При цьому керівництво дитячих оздоровниць не контролює ціни, за якими путівки реалізуються, що призводить до перепродажу й, як результат, кінцева ціна може суттєво вирости.

Державні відомства реалізують державну молодіжну політику в контексті виконання загальнодержавної програми «Молодь України» [7].

Останнім часом державна підтримка дитячого та молодіжного туризму стала більш відчутніша. Так, «Укрзалізниця» надає дітям під час канікул можливість безплатного проїзду до місць відпочинку та оздоровлення. Слід відмітити й тенденцію до залучення низки культурно значущих, оздоровчих, видовищних організацій і установ у систему ISIC.

Стають досить актуальними й загальноосвітні закордонні тури, коли дитина індивідуально або у складі групи вирушає до Англії, Іспанії,

Мальти, де поруч із відпочинком має можливість поглиблено вивчати іноземну мову [10].

На жаль, державній політиці у цій сфері властива певна непослідовність. З одного боку, дітям надають безплатний проїзд, а, з другого, виставляють неймовірну ціну за проживання в готелі. Як наслідок, ознайомлюючись із величними пам'ятками світової та української культури, діти мусять жити в умовах, досить далеких від поняття «цивілізовані». Водночас матеріальна база, що перебуває під юрисдикцією різних міністерств і відомств, не використовується в повному обсязі, а цільові кошти зі спеціалізованих джерел фінансування, які виділяються з державного бюджету для відпочинку та оздоровлення дітей і молоді, не завжди використовують за призначенням. Однією з найважливіших потреб окресленої категорії туристів є безпека туристичних подорожей. Таким чином для організації дитячого туризму потрібно враховувати всі фактори, ризики організації, продумувати кожну деталь у проведенні екскурсій та виконувати все відповідно нормативних документів.

Виникає об'єктивна необхідність скористатися досвідом зарубіжних країн у сфері функціонування популярних і відносно дешевих закладів для подорожуючих – хостелів. А вже сьогодні більш ніж у 60 країнах світу діє понад 4,5 млн хостелів, якими користуються близько 35 млн. мандрівників, причому їх кількість постійно збільшується [10].

Кабінетом Міністрів України 12 травня 2004 р. були затверджені заходи щодо державної підтримки розвитку молодіжного та дитячого туризму, в яких зазначена необхідність:

- утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань сприяння молодіжному та дитячому туризму; проведення інвентаризації об'єктів туристичної інфраструктури, які можуть бути використані для потреб молодіжного та дитячого туризму;
- розроблення та впровадження механізмів підтримки кращих інноваційних проектів громадських та інших організацій із створення та просування на ринку туристичного продукту для дітей та молоді;
- здійснення заходів щодо створення мережі молодіжних готелів;
- розроблення пілотного проекту молодіжного готелю;
- підготовки пропозицій щодо виділення приміщень для молодіжного готелю або земельної ділянки для його спорудження в кожному обласному центрі;
- розроблення та затвердження символіки молодіжного туризму;
- підтримка проведення благодійної акції «Подаруй дитині літо»;
- проведення молодіжних туристичних фестивалів;
- розроблення та проведення маркетингової кампанії молодіжних готелів, дитячих оздоровчих закладів на міжнародному туристичному ринку;
- визначення та затвердження орієнтовної тематики екскурсійно-краєзнавчої діяльності в межах свого регіону відповідно до вимог навчальних програм для різних вікових груп дітей та молоді і рівня їх знань;

– включення туристичних та екскурсійних поїздок по Україні до навчальних планів середніх загальноосвітніх шкіл;

– проведення Всеукраїнського ярмарку послуг, пов'язаних з організацією дитячого та оздоровчого туризму;

– створення Інтернет-порталу, сайту дитячого та молодіжного відпочинку;

– видання сучасних карт, схем, довідників з молодіжних туристичних маршрутів, путівника із зазначенням основних туристичних центрів для шкільної та студентської молоді;

– сприяння розвитку міжнародного молодіжного туризму у прикордонних областях;

– проведення міжнародної конференції «Молодіжний та дитячий туризм і відпочинок», наукових досліджень у сфері молодіжного туризму;

– ціноутворення туристичного продукту для дітей та молоді, підготовка відповідних пропозицій та рекомендацій тощо [2].

При щорічному збільшенні обсягу державного фінансування програми оздоровлення дітей, коштів вистачає тільки на третину потреби [5]. Немає чіткого механізму розподілу й критеріїв якісної оцінки оздоровлення, має місце відсутність прозорості проведення тендерів на державне замовлення з оздоровлення дітей, що негативно впливає на бажання дитячих оздоровниць брати в них участь.

Суттєві відмінності у організації дитячого оздоровлення спостерігаються в різних областях України і залежать не лише від природних та соціально-економічних ресурсів, а, передусім, від управління цією діяльністю. На заваді впровадженню сучасного менеджменту та реформування оздоровчої діяльності з метою надання послуг відповідно до європейських стандартів є непевність щодо окупності затрат потенційних інвесторів, недостатнє вивчення питань прогнозування попиту на оздоровчі послуги, але особливо гострою є соціально-економічна криза, яку переживає Україна, а також триваючий збройний конфлікт на сході держави [5]. Органи регіональної влади повинні сприяти розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, не допускати скорочення їх кількості, перепрофілювання та використання не за призначенням – приватизації під інші цілі тощо. Сприятлива екологічна ситуація, безпечне середовище, гостинність місцевого населення й висока кваліфікація кадрів формує сприятливі передумови для організації туризму й рекреації, а також санаторно-курортного лікування як для дорослих, так і для дітей.

Як результат систематизації проблем розвитку сфери дитячого оздоровлення, координація діяльності структурних підрозділів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку має забезпечувати такі пріоритетні завдання канікулярного часу:

– оздоровлення: фізичне, психічне, соціальне, моральне;

– повноцінний відпочинок: активна і пасивна релаксація, компенсація, рекреація;

– різнобічний розвиток;

– змістовне дозвілля.

Актуальною є необхідність підготовки аніматорів, проходження практики в подібних закладах та установах не тільки майбутніх педагогів, вихователів, соціологів, але й майбутніх

працівників сфери туризму, зокрема тих, хто опанує спеціальності «Туризм». Для організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю в Україні, організації надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), організації виїзду дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення необхідно керуватися відповідною інструкцією [2]. При проведенні автобусних екскурсій, подорожей керівний склад групи призначається згідно з вимогами «Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту» [2].

Зростаючі потреби у реалізації нових форм дитячого оздоровлення можна задовольнити, і вони вже частково задоволені за рахунок створення приватних дитячих закладів. В Законі України «Про туризм» в статті 28 «Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності та неприбуткові організації в галузі туризму» відображено відповідні установи щодо функціонування цього сектору громадянського суспільства та на основі чого існує доцільність налагодження ділових зв'язків між громадськими організаціями туристичного спрямування та туристичними фірмами. З метою реалізації та захисту своїх прав і законних інтересів у галузі туризму суб'єкти туристичної діяльності можуть створювати неприбуткові організації у сфері туристичної діяльності в порядку, визначеному Цивільним кодексом України або Законом України «Про об'єднання громадян» чи іншими законами [2]. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів можуть об'єднуватися в громадські організації туристичної спрямованості. Громадські організації туристичної спрямованості можуть відповідно до закону представляти інтереси громадян – споживачів туристичних послуг.

Дитячий туризм – це дуже відповідально, тому, обираючи дитячий або молодіжний туристичний табір, турорганізації намагаються врахувати все: розміщення, харчування, медицину, охорону, зручність проїзду і, найголовніше, – програму та роботу керівників робочих груп. Поруч із профільними закладами екологонатуралістичного профілю й закладами дитячо-юнацької технічної творчості та комплексними позашкільними закладами (палаці, центри, будинки позашкільної роботи, дитячо-юнацькі центри) профільні туристсько-краєзнавчі заклади є складовою частиною системи позашкільної освіти та виховання в Україні. Звісно, що саме профільні туристсько-краєзнавчі заклади складають основу системи дитячо-юнацького туризму в нашій країні.

Таким чином, в напрямку організації дитячого туризму, наповнення його змісту заходами національно-патріотичного виховання, краєзнавчими дослідженнями, для туроператорів створюється ще один пласт для розширення та поглиблення співпраці в напрямку організації якісних туристичних послуг для дітей, а турагентам – необхідність формування відповідних баз потенційних споживачів послуг дитячого туризму. Для цього необхідно налагоджувати ділові зв'язки зі структурними підрозділами державних центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, закладів шкільної та позашкільної освіти.

Висновки і пропозиції. Вивчення вимог законодавчого поля щодо організації дитячого туризму є важливим сегментом гарантій досягнення ефективних результатів. Треба підвищити відповідальність органів влади, організацій, які впливають на ціноутворення та організацію якісних послуг в сегменті дитячого туризму. В сучасних умовах актуальним є потреба оприлюднювати дані про фактичне використання коштів за результатами виконання як державних програм, так і грантових соціальних програм. Важливим заходом, спрямованим на розвиток внутрішнього та в'їзного дитячого туризму в Україні, є створення мережі засобів розміщення, які б за невисоку ціну надали можливість проживання для дітей, школярів і студентів під час мандрівок історичними та рекреаційними центрами країни.

Одним із найважливіших стратегічних завдань нашої держави в забезпеченні соціального захисту дитинства є реалізація прав дітей, юнацтва та молоді на оздоровлення та відпочинок. На сучасному етапі розвитку України одним із вагомих напрямів забезпечення реалізації державної політики є поліпшення стану здоров'я дітей, відновлення їх життєвих сил, створення відповідних умов для продовження навчального та виховного процесів, розвитку їх творчих здібностей, адже питання оздоровлення та відпочинку дітей є показником рівня життя населення та розвитку держави в цілому, а для країни мають важливе соціальне та економічне значення.

Вирішення проблем збереження, зміцнення та поліпшення здоров'я нації, підвищення її працездатного потенціалу, профілактика захворювань, лікування та оздоровлення, поліпшення надання медико-соціальної допомоги населенню в умовах сьогодення неможливе без оптимального використання потужних курортно-рекреаційних ресурсів України. Потреба у реформуванні дитячого оздоровлення зумовлена також існуючою посткризовою соціально-економічною ситуацією, адже внаслідок фінансової кризи, яка негативно вплинула на моральний і фізичний стан здоров'я населення, передусім, дітей, платоспроможність населення значно знизилась.

Найважливішим фактором у всіх видах туризму, у тому числі й дитячому, найважливішим є безпека і відповідальність тих людей, які організують такі складні тури та керують дитячими таборами. Тому, якщо розпочинати розробку дитячого табору або спеціального туру, потрібно розуміти всю суть відповідальності, а також вибагливість маленьких туристів. Ця відповідальність лягає повною мірою не тільки й на організаторів дитячого туризму, але й на туристичних агентів, які мають вірно підібрати відповідний тур для дитини, а також у повному обсягу вірно інформувати клієнта про умови туру, особливості тощо. Таким чином, для удосконалення організації дитячого туризму необхідно враховувати комплекс умов, принципів, факторів, методик, методів і засобів якісного обслуговування та безпеки.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 24.05.2019).
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.05.2019).
3. Туристична діяльність в Україні: статистичний бюлетень / від. за вип. О.О. Кармазіна. Київ : Державна служба статистики, 2017. 76 с.
4. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку 2018 року. *Статистичний збірник: Державна служба статистики України*. Київ, 2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/10/zb_oddz.pdf (дата звернення: 22.05.2019).
5. Дитячий відпочинок в Україні: особливості та тенденції. URL: <http://aigu.org.ua/ukrainechilds.html> (дата звернення: 22.05.2019).
6. Асоціація індустрії гостинності України. URL: <http://aigu.org.ua> (дата звернення: 22.05.2019).
7. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 22.05.2019).
8. Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді. URL: <http://ukrjuntur.org.ua/> (дата звернення: 20.05.2019).
9. Асоціація лідерів турбізнесу України. URL: <http://youcontrol.com.ua/contractor/?id=8429373&tb=file> (дата звернення: 20.05.2019).
10. Статистичні дані за даними Адміністрації Держприкордонслужби України. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/tyr/tyr_u/vig2017_u.htm (дата звернення: 22.05.2019).
11. Вїзд дитини за кордон в 2019 році. URL: <https://www.lawportal.com.ua/procedura-viizdu-ditini-za-kordon.html> (дата звернення: 22.05.2019).
12. Світова туристична організація UNWTO. URL: <http://www.unwto.org> (дата звернення: 24.05.2019).

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 24.05.2019).
2. Oficijnyj Sajt Verxovnoyi Rady Ukrainy. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (accessed 23.05.2019).
3. Derzhavna sluzhba statystyky (2017). Turystychna diyalnist v Ukraini [Tourist activity in Ukraine]. Kyiv: statystychnyj byuleten.
4. Ozdorovlennia ditei u dytiachykh zakladakh ozdorovlennia ta vidpochynku vlitku 2018 roku. *Statystychnyi Zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* (2018). [Recovery of children in children's health and recreation facilities in the summer of 2018.]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/0/zb_oddz.pdf
5. Dytyachyj vidpochynok v Ukraini: osoblyvosti ta tendencyi. Available at: <http://aigu.org.ua/ukrainechilds.html> (accessed 22.05.2019).
6. Asociaciya industriyi gostynnosti Ukrainy. Available at: <http://aigu.org.ua> (accessed 22.05.2019).
7. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Available at: <https://mon.gov.ua> (accessed 22.05.2019).
8. Ukrayinskyj derzhavnyj centr turyzmu i kraveznavstva uchnivskoyi molodi. Available at: <http://ukrjuntur.org.ua/> (accessed 20.05.2019).

9. Assocjacyya lyderov turbyznesa Ukrainy. Available at: <http://youcontrol.com.ua/contractor/?id=8429373&tb=file> (accessed 20.05.2019).
10. Statystychni dani za danymy Administraciji Derzhprykordonsluzhby Ukrainy. Available at: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/tyr/tyr_u/vig2017_u.htm (accessed 22.05.2019).
11. Vyyizd dytyny za kordon v 2019 roci. Available at: <https://www.lawportal.com.ua/procedura-viizdu-ditini-za-kordon.html> (accessed 22.05.2019).
12. Svitova turystychna organizaciya UNWTO Available at: <http://www.unwto.org> (accessed 24.05.2019).